

הרב איתם הנקין הי"ד

עוד על גדרי האיסור בדלת השמלית ושאר היישנים בשבת

**'אין עושין נפשות לצדיקים דבריהן הן זכרון'
(ירושלמי, שקלים פ"ב ה"ה)**

הקדמה

בגיליון 105 של אמונת עתיך, עמ' 81-85, הגיב הרב איתם הי"ד למאמרם של הרבנים דרור פיקסלר ואלי רייף שליט"א בנושא 'הפעלת חיישנים בשבת' (אמונת עתיך, 104, עמ' 65-54). בסוף נכתבה תגובה לתגובה של הרבנים שליט"א. אביו של הרב איתם, הרב הרצל יהודה הנקין שליט"א (המקום ינחמו יחד עם כל משפחתו בתוך שאר אבלי ציון וירושלים) שלח לנו מה שכתב הרב איתם הי"ד כתגובה אחרונה, והיו דברים אלו לעילוי נשמתו הטהורה ובבחינת 'כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה, שפתותיו דובבות בקבר' (יבמות צז ע"א).

תגובת הרב איתם הנקין הי"ד

מוכרחים לומר כי תגובת הרבנים שליט"א אינה משכנעת בעיני, וכוונתי לנקודות שבהן בחרו להגיב; לנקודות רבות לא הגיבו כמעט, ובכלל זאת על עיקר טענתי שמדובר כאן בדבר המתכוון ולא בפסיק רישא. יש בתגובה לעיתים חזרה ללא תוספת ביאור על הדברים שכבר נכתבו במאמר המקורי. כך למשל האמירה 'בדורנו יש נתק גמור בין פעולת האדם לתוצאה, נתק גדול יותר מאשר בדוגמה של התרמוסטט שהתירוהו הדורות הקודמים'. לא ברורה לי עצם הטענה שיש נתק יותר גדול בין הפעולה לתוצאה, אבל בכל מקרה הסיבה העיקרית שהדורות הקודמים התירו פתיחת מקרר היא משום שהפעלת המנגנון באמצעות ההשפעה של התרמוסטט אינה מיידית אלא הדרגתית ועקיפה – אבל לא ניתן לומר כמוכן על דלת חשמלית וכיוצא בה. הנקודה שאבקש עתה להוסיף בבירורה היא לגבי שיטת הרמב"ם. קטונתי להכריע מדעת עצמי נגד ה'לחם משנה' וה'מגיד משנה', אבל אף אם ננקוט כמפרשים אחרים בדעת

1. הדברים היו באמתחתו של הרב איתם הי"ד, ונמצאו על שולחנו לאחר עלותו בסערה השמימה. נשלחו ע"י אביו יבדל"א.

הרמב"ם, דבריהם ברור מללו ש'לפי תומו' הריהו כפשוטו ללא כוונה לבצע את פעולת האיסור. על קושיית הרב פיקסלר והרב רייף כיצד נעשה הדבר בפועל, הרי זאת כבר ביאר רש"י (שבת קכא ע"ב ד"ה לפי תומו):

לא שיעמוד עליו ויהרגנו להדיא, אלא כשהוא הולך לתומו, ונחש או עקרב בפניו - אין צריך לישמט ממנו, אלא דורכו והולך, ואם מת בדריכתו - ימות, הואיל ולא נתכוין, דדבר שאין מתכוין לר' יהודה מדרבנן הוא, ולענין מזיקין לא גזור.

כלומר גם אם ידרוך עליהן אין זה מחייב בהכרח שימותו - ובכל אופן הוא אינו מתכוון לכך, וכבר האריך הרדב"ז (שו"ת, ח"ה סי' קמט) לבאר בדרך זו דעת הרמב"ם, עיין שם. ומה שהרמב"ן ועוד ראשונים חלקו על פירוש רש"י וכתבו שמדובר אף במתכוון כבר הערתי שזהו דווקא לפי שיטתם שמלאכה שאין צריך לגופה אינה מדאורייתא, כמפורש בדבריהם, ולכן עדיין איני מבין כיצד אפשר להביא מהם ראייה בשיטת הרמב"ם [שסובר שמלאכה שאינה צריכה לגופה - חייב (י"פ)]. זאת ועוד הטוענים על פרט אחד ש'אין לזה רמז בדברי הרמב"ם' מוכרחים כמדומני להודות שגם אין יותר מזה רמז בדבריו שמדובר באופן של מתכוון, ואדרבה מן הלשון 'ואם דרסן' (כגרסאות המדויקות, ולא 'דרסן') משמע יותר שלא כן.

ובמחילת כבוד הרבנים הנ"ל כסמך לפירושם ברמב"ם הם הזכירו את ה'מרכבת המשנה' וכוונתם מסתמא למה שכתב: 'וענין הדריסה לפי תומו שהזכיר רבנו נראה דהיינו שמותר להתכוון ולילך עליהן לדורסן' - אבל לא ייתכן שנעלם מהם המשפט הבא מיד בדבריו:

ולרצצן ולהחלישן קצת דרך הילוכו באופן שלא יהא זה פסיק רישא, ר"ל שלא יתכוון להורגן או לדורסן בכח כדי שיעור הריגה, הלכך אפילו הורגן מותר דה"ל דבר שאינו מתכוין...

והרי זה ממש כדברי רש"י הנזכרים וכמו שביאר הרדב"ז, ואין לך ראייה לסתור גדולה מזו. ואגב כל זאת בשיטת הרמב"ם, אבל הרי גם ראשונים נוספים יש בעולם, ובשיטתם מאי איכא למימר?

סוף דבר, מה שהגדילו הרבנים הנ"ל בתגובתם וכתבו דעתם בלשון הלכה למעשה, שרא ליה מריה (עי' קהלת י, ח), שזהו נגד הנפסק מזה עשרות שנים ב'שמירת שבת כהלכתה' ושאר ספרים ומקובל הלכה למעשה בכל ישראל, ואשר מלבד הגרנ"א רבינוביץ שליט"א, לא היה מאז ועד היום מי מגדולי הפוסקים שסבר בזה להיתר, והנידון המעשי קיים כבר עשרות שנים ואנן סהדי שלא התירו בו, ואפילו בדברי מי שרוצים להסתמך עליו (בעל 'שבט הלוי') מפורש הדבר לאסור, ואני לא באתי אלא להראות שדעת היחיד המתיר צע"ג.

